

Asia C-626/23 [Sergamo]ⁱ

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

12.10.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Tribunal Superior de Justicia de Madrid (Espanja)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

13.9.2023

Kantaja:

XXX

Vastaaja:

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS)

Pääasian oikeudenkäynnin kohde

Vanhuuseläke – Eläkkeen lisä, jota maksetaan eläkkeensaajille, joilla on lapsia –
Miespuolisen eläkkeensaajan esittämä eläkkeen lisää koskeva hakemus

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

SEUT 267 artikla – Tulkintaa koskeva ennakkoratkaisupyynnö – Direktiivi
79/7/ETY – Miesten ja naisten tasa-arvoinen kohtelu sosiaaliturvaa koskevissa
kysymyksissä – Eläkkeen lisä, jota maksetaan eläkkeensaajille, joilla on lapsia –
Lisän myöntäminen kaikille naispuolisille eläkkeensaajille – Edellytykset, joita
asetetaan miespuolisille eläkkeensaajille – Välitön syrjintä – Mahdolliset
perustelut

ⁱ Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa oikeudenkäynnin minkään asianosaisen todellista nimeä.

Ennakkoratkaisukysymys

Onko miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevilla kysymyksissä 19.12.1978 annettua neuvoston direktiiviä 79/7/ETY sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 20, 21 ja 23 artiklaa sekä 34 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä pääasian kohteena olevan kaltaiselle kansalliselle oikeussäännölle, jossa vahvistetaan oikeus eläkkeen lisäksi maksuperusteisten vanhuuseläkkeiden saajille, joilla on biologisia tai adoptoituja lapsia, mutta se myönnetään automaattisesti naisille, kun miehiltä puolestaan edellytetään joko sitä, että he saavat leskeneläkettä toisen vanhemman kuoleman vuoksi ja että joku lapsista saa orvoneläkettä, tai sitä, että heidän ammatillinen uransa on keskeytynyt tai sille on aiheutunut haittaa (laissa säädetyin ja edellä kuvatuin edellytyksin) lapsen syntymän tai adoption yhteydessä?

Unionin oikeussäännöt, joihin vedotaan

- Euroopan unionin perusoikeuskirja, 20, 21 ja 23 artikla sekä 34 artiklan 1 kohta.
- Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevilla kysymyksissä annettu direktiivi 79/7/ETY, johdanto-osan toinen ja kolmas perustelukappale sekä 1 ja 2 artikla, 3 artiklan 1 kohta, 4 artikla ja 7 artikla.

Kansalliset oikeussäännöt, joihin vedotaan

Yleinen sosiaaliturvalaki (Ley General de la Seguridad Social) (konsolidoitu versio, sellaisena kuin se on hyväksytty 30.10.2015 annetulla kuninkaan asetuksella 8/2015 (Real Decreto Legislativo 8/2015), BOE nro 261, 31.10.2015; jäljempänä LGSS), sellaisena kuin se on muutettuna 2.2.2021 annetulla kuninkaan asetuksella (Real Decreto-ley 3/2021).

LGSS:n 60 §:ssä, jossa säädetään niin sanotusta ”maksuperusteisten eläkkeiden lisäksi miesten ja naisten eläkkeiden määrien välisen eron supistamiseksi”, vahvistetaan seuraavaa:

”1. Naisilla, joilla on yksi tai useampi lapsi ja jotka saavat maksuperusteista vanhuuseläkettä, pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai leskeneläkettä, on oikeus jokaisesta lapsesta suoritettavaan eläkkeen lisäksi, joka perustuu vaikutukseen, joka sukupuolten välisillä eroilla yleisesti on sosiaalivakuutuksesta naisille maksettavien maksuperusteisten eläkkeiden määrään. Oikeus eläkkeen lisäksi jokaisesta lapsesta myönnetään naiselle tai säilyy hänellä sillä edellytyksellä, että toisen vanhemman esittämää eläkkeen lisää koskevaa hakemusta ei toimiteta eteenpäin eikä myönnetä, ja jos tämä toinen

vanhempi on myös nainen, lisä myönnetään sille, jonka yleisten eläkkeiden summa on pienempi.

Jotta miehillä voisi olla oikeus eläkkeen lisään, jonkin seuraavista edellytyksistä on täyttyvä:

a) Asianomaiselle on myönnetty leskeneläke yhteisten lasten toisen vanhemman kuoleman perusteella, sillä edellytyksellä, että jollakulla heistä on oikeus orvoneläkkeeseen.

b) Asianomainen saa maksuperusteista vanhuuseläkettä tai pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä, ja hänen ammatillinen uransa on keskeytynyt tai hidastunut lapsen syntymän tai adoption yhteydessä seuraavin edellytyksin:

1. Jos lapset ovat syntyneet tai heidät on adoptoitu viimeistään 31.12.1994, vakuutusmaksuja täytyy olla asianomaisen osalta suorittamatta yli 120 päivän ajalta ajanjaksona, joka alkaa yhdeksän kuukauden kuluessa ennen lapsen syntymää ja päättyy kolmen vuoden kuluttua kyseisestä päivämäärästä, tai, mikäli kyseessä on adoptio, ajanjaksona, joka alkaa tuomioistuimen adoption vahvistamisesta tekemän päätöksen päivämäärästä ja päättyy kolmen vuoden kuluttua kyseisestä päivämäärästä, sillä edellytyksellä, että myönnettyjen eläkkeiden määrien summa on pienempi kuin naiselle kuuluvien eläkkeiden summa.

2. Jos lapset ovat syntyneet tai heidät on adoptoitu 1.1.1995 tai sen jälkeen, syntymää tai adoption vahvistamista koskevaa tuomioistuimen päätöstä seuraavien 24 kuukauden vakuutusmaksuperusteiden summan on oltava yli 15 prosenttia pienempi kuin sitä välittömästi edeltäneiden 24 kuukauden summan, minkä lisäksi edellytetään, että myönnettyjen eläkkeiden summien määrä on pienempi kuin naiselle kuuluvien eläkkeiden summa.

--

2. Eläkkeen lisän myöntäminen toiselle vanhemmalle edellyttää, että ensimmäiselle vanhemmalle jo myönnetty eläkkeen lisä on rauennut --.

3. Tämä eläkkeen lisä on kaikissa yhteyksissä oikeudelliselta luonteeltaan maksuperusteinen yleinen eläke.

Lapsikohtainen eläkkeen lisän määrä vahvistetaan vastaavassa valtion yleisessä talousarviolaissa (Ley de Presupuestos Generales del Estado). --.

Eläkkeen lisän määrää ei oteta huomioon sovellettaessa eläkkeiden ylärajaa --.”

LGSS:n 37 lisäsäännöksessä vahvistetaan seuraavaa:

”Miesten ja naisten eläkkeiden määrien välisen eron supistamiseksi suoritettavan maksuperusteisten eläkkeiden lisän ajallinen laajuus.

1. Oikeus saada 60 §:ssä säädettyä miesten ja naisten eläkkeiden määrien välisen eron supistamiseksi suoritettavaa maksuperusteista eläkkeiden lisää säilyy siltä osin kuin edellisellä vuonna kertyneiden miesten ja naisten vanhuuseläkkeiden määrien välinen ero on yli 5 prosenttia.

2. Tätä lakia sovellettaessa miesten ja naisten vanhuuseläkkeiden määrien välisellä erolla tarkoitetaan prosenttilukua, joka vastaa miehille ja naisille vuoden aikana kertyneiden maksuperusteisten vanhuuseläkkeiden määrien keskiarvojen välistä eroa.

—”.

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä pääasiassa

- 1 Kantaja on vanhuuseläkkeellä oleva kolmen vuosina 1979, 1984 ja 1986 syntyneen lapsen isä. Hän haki Instituto Nacional de la Seguridad Socialilta (kansallinen sosiaaliturvalaitos, jäljempänä INSS) LGSS:n 60 §:ssä tarkoitettua miesten ja naisten eläkkeiden määrien välisen eron supistamiseksi suoritettavaa maksuperusteisten eläkkeiden lisää (jäljempänä riidanalainen eläkkeen lisää).
- 2 INSS ei vastannut tähän hakemukseen. Koska hakemus oli tullut hallinnossa hiljaisesti hylätyksi, kantaja nosti siitä kanteen Juzgado de lo Social nro 4 de Madridissa (Madridin työ- ja sosiaaliasioiden tuomioistuin nro 4), koska hän katsoi lähinnä tämän hylkäyksen olevan lainvastainen, koska riidanalaisista eläkkeen lisää koskeva sääntely on unionin oikeuden ja erityisesti direktiivin 79/7/ETY vastainen.
- 3 Juzgado de lo Social nro 4 de Madrid hylkäsi hakemuksen lähinnä sillä perusteella, että se katsoi LGSS:n 60 §:n olevan unionin oikeuden mukainen.
- 4 Kantaja valitti edellä mainitun tuomioistuimen tuomiosta Tribunal Superior de Justicia de Madridiin (itsehallintoalueen ylioikeus, Madrid).

Pääasian asianosaisten keskeiset perustelut

- 5 Kantaja katsoo LGSS:n 60 §:n artiklan olevan ristiriidassa direktiivin 79/7/ETY ja unionin tuomioistuimen 12.12.2019 antamassaan tuomiossa Instituto Nacional de la Seguridad Social (Äitien lisäeläke), C-450/18, EU:C:2019:1075 (jäljempänä tuomio C-450/18) vahvistaman oikeuskäytännön kanssa. Hän perustelee tätä sillä, että LGSS:n 60 §:n alkuperäiseen sanamuotoon, jonka unionin tuomioistuin totesi direktiivin 79/7/ETY vastaiseksi, sisältynyt miesten ja naisten erilainen kohtelu on säilynyt LGSS:n 60 §:n voimassa olevassa sanamuodossa, koska naisilta ei edellytetä ammatillisen uran keskeytymistä, mutta miehiltä edellytetään sitä.

- 6 Välipäätökseen ei sisälly INSS:n perusteluja.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 7 On tarpeen ratkaista, sopiiko riidanalaisista eläkkeen lisää koskeva sääntely yhteen direktiivin 79/7/ETY sekä perusoikeuskirjan 20, 21 ja 23 artiklan ja 34 artiklan 1 kohdan kanssa.
- 8 Edellä mainittua eläkkeen lisää koskeva sääntely sisältää näet miesten ja naisten erilaista kohtelua, koska ensin mainittujen on osoitettava tiettyjen edellytysten täyttyminen, mitä ei jälkimmäisiltä edellytetä. On otettava huomioon, että tuomiossa C-450/18 todettiin, että direktiiviä 79/7/ETY on tulkittava siten, että se on esteenä LGSS:n 60 §:ään ennen sen muuttamista kuninkaan asetuksella 3/2021 sisältyneen kaltaiselle kansalliselle säännöstölle, jossa säädettiin oikeudesta eläkkeen lisään niille naisille, joilla oli vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta ja jotka saivat maksuperusteista eläkettä kansallisesta sosiaaliturvajärjestelmästä, kun taas samassa tilanteessa olevilla miehillä ei ollut oikeutta tällaiseen eläkkeen lisään.
- 9 Espanjan lainsäätävä reagoi kyseiseen tuomioon muuttamalla LGSS:n 60 §:ää ja eläkkeen lisän määrää. Tällä hetkellä lisä maksetaan yhdestä tai useammasta lapsesta, mutta sen määrä vaihtelee lasten lukumäärän mukaan. Toisaalta se vahvisti, että riidanalainen eläkkeen lisä lakkaa olemasta voimassa, kun prosenttiosuus, joka edustaa miesten ja naisten välistä eroa vuoden aikana kertyneiden maksuperusteisten eläkkeiden keskiarvon osalta (miesten ja naisten eläkkeiden välinen ero) ei enää ole yli 5 prosenttia.
- 10 Uusi sääntely antaa niin ikään miehille mahdollisuuden saada riidanalainen eläkkeen lisä, mutta heille asetetaan muutamia lisäedellytyksiä, joita ei aseteta naisille:
- joko se, että he saavat leskeneläkettä yhteisten lasten toisen vanhemman kuoleman perusteella, minkä lisäksi edellytetään, että jollakulla lapsista on oikeus saada orvoneläkettä (on otettava huomioon, että orvoneläkettä ei myönnetä tai se raukeaa, kun lapsi täyttää 23 vuotta, ellei hän ole vammainen);
 - tai se, että heidän ammatillinen uransa on keskeytynyt tai hidastunut lapsen syntymän tai adoption yhteydessä muutamien sellaisten konkreettisten lakisääteisten edellytysten mukaisesti, jotka ovat erilaisia 31.12.1994 mennessä syntyneiden tai adoptoitujen lasten osalta.
- 11 Näitä edellytyksiä ei aseteta naisille, joten heillä on automaattisesti oikeus riidanalaiseen palkan lisään, jos he ovat saaneet yhden tai useamman lapsen. Nämä edellytykset asetetaan aina miespuolisille vanhemmille mutta ei

naispuolisille vanhemmille toisen vanhemman sukupuolesta riippumatta, mikä saattaa olla sattumaakin.

- 12 Kun lailla otetaan käyttöön sukupuoleen perustuva erilainen kohtelu, on tarpeen, että lainsäätäjät perustelee riittävällä tavalla tätä eroa tavoitteilla, jotka koskevat perustavanlaatuisien sosiaalisia epätasa-arvoisuutta aiheuttavien seikkojen korvaamista, siten, että laissa ei tyydytä toteamaan, että toimenpiteen tarkoituksena on palauttaa aineellinen tasa-arvo, vaan lisäksi on osoitettava tiukalla ja vakavalla tavalla, että eron vaikutus on asianmukainen kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi, ja lisäksi, että haitta, jota aiheutuu muodolliselle tasa-arvoa koskevalle oikeudelle, on oikeassa suhteessa tavoitteeseen. Näin ollen pelkkä tavoite ei riitä, vaan lisäksi on tarpeen löytää asianmukainen ja oikeasuhteinen toimenpide.
- 13 Nyt käsiteltävässä asiassa kuninkaan asetuksen 3/2021 perusteluissa esitetty sukupuoleen perustuvan erilaisen kohtelun perustelu sisältää vain sen, että säännöksellä pyritään luomaan riidanalainen eläkkeen lisä keinoksi supistaa miesten ja naisten eläkkeiden välistä eroa, joka kuvastaa naisten alisteista tilannetta työmarkkinoilla, sillä he ovat perinteisesti huolehtineet pääasiallisesti lasten hoitamisesta, mutta siinä jätetään mahdollisuus saada eläkkeen lisä isille, jotka osoittavat vakuutusmaksuhistorialleen aiheutuneen haittaa lapsensa syntymän tai adoption yhteydessä, koska he ovat ottaneet nämä hoitotehtävät itselleen. Perustelujen mukaan toisin sanoen yhdistetään naisten hyväksi toteutettava positiivinen toimenpide (”jos kumpikaan vanhemmista ei osoita vakuutusmaksu-uralleen aiheutunutta haittaa, lisän saa nainen”) ja säännös, jonka mukaan mahdollisuus tarjotaan miehille, jotka saattavat olla vastaavassa tilanteessa.
- 14 Tämä perustelu on kuitenkin riittämätön. Yhtäältä väite, jonka mukaan siinä tapauksessa, että kumpikaan vanhemmista ei osoita vakuutusmaksu-uralleen aiheutuneen haittaa, riidanalaisen eläkkeen lisän saa nainen, ei pidä paikkaansa, koska silloin kun ei ole naista, joka saisi tämän eläkkeen lisän (koska hänellä ei ole eläkettä, jolle lisää voitaisiin maksaa, hän ei hae eläkettä tai koska kumpikaan vanhemmista ei ole nainen), miespuolisten vanhempien on edelleen osoitettava ammatilliselle uralleen aiheutuneen haittaa, jotta he voisivat saada tämän eläkkeen lisän. Ainoa poikkeus on tapaus, jossa maksetaan leskeneläkettä, mutta tällaisessa tapauksessa edellytetään lisäksi, että joku lapsista saa orvoneläkettä, mikä tekee tästä tapauksesta hyvin suppean. Lisäksi silloin jos vanhempi on mies ja toinen vanhempi nainen ja ensin mainittu osoittaa aiheutuneen haitan ja jälkimmäinen ei, riidanalainen eläkkeen lisä myönnetään edelleen naiselle, paitsi jos miehelle myönnettyjen eläkkeiden määrien summa olisi pienempi kuin naiselle kuuluvien eläkkeiden summa.
- 15 Toiseksi ammatilliselle uralle aiheutuvan haitan konkreettinen esittäminen, jota miehiltä edellytetään, herättää vakavia epäilyjä. Ei ole tiedossa vaikutustutkimuksia, jotka olisivat saaneet lainsäätäjän asettamaan nämä edellytykset. Vaikuttaa ensi arviolta siltä, että siinä muodossa kuin ne on

suunniteltu, niillä tosiasiallisesti estetään riidanalaisen eläkkeen lisän saaminen suurimmalta osalta miehistä, ja että niillä hyvin todennäköisesti estettäisiin kyseisen lisän saaminen suurelta osalta naisista, jos nämä edellytykset asetettaisiin heille. Tässä tavoin kyseisten edellytysten tarkoituksena voisi olla erilaisen kohtelun palauttaminen miesten ja naisten välille, vaikka se todettiin unionin oikeuden vastaiseksi tuomiolla C-450/18. Siinä muodossa kuin ne on suunniteltu ei myöskään näytä olevan mitään yhteyttä ammatilliselle uralle aiheutuneen haitan ja tietyllä prosenttiosuudella korvattavaan eläkkeen määrään kohdistuvan vaikutuksen välillä.

- 16 Se, että näitä edellytyksiä ei aseteta naisille, merkitsee myös sitä, että riidanalainen eläkkeen lisä, jolla pyritään korvaamaan ammatilliselle uralle aiheutunut haitta, myönnetään myös naisille, joiden ammatilliselle uralle ei ole aiheutunut haittaa. On otettava huomioon, että tämä lisä lasketaan prosenttiosuutena eläkkeestä, mistä syystä se hyödyttää enemmän henkilöitä, joiden palkkataso on korkeampi (ja joiden eläkkeet ovat siis paremmat) siitä huolimatta, että pitäisi ajatella, että tämän sosiaaliryhmän sisällä vanhempien ammatilliselle uralle aiheutuu vähemmän haittaa lasten hoitamisesta, koska heillä on mahdollisuus maksaa perheen ulkopuolisille lasten hoitamisesta. Ääritapauksessa vanhemmat, joiden työstä maksettava palkka on pieni ja jotka lasten hoitaminen on ajanut pois työmarkkinoilta, saattavat jäädä kokonaan ilman eläkettä, jolloin heillä ei ole myöskään oikeutta kyseiseen eläkkeen lisään. Nämä seikat eivät ole missään tapauksessa vähämerkityksisiä, koska edellä mainitun lisän maksamiseen käytettävien julkisten varojen määrä on varmasti merkittävä.
- 17 On lisäksi korostettava, että molemmille vanhemmille maksettavat eläkkeen lisät eivät ole lain mukaisia, ja mikäli molemmilla on oikeus lisään:
- a) jos molemmat vanhemmat ovat naisia, lisä myönnetään sille, jonka saamien yleisten eläkkeiden summa on pienempi;
 - b) jos molemmat vanhemmat ovat miehiä, lisä myönnetään sille, jonka saamien yleisten eläkkeiden summa on pienempi;
 - c) jos toinen vanhemmista on nainen ja toinen mies, lisä myönnetään miehelle vain silloin, jos miehelle myönnettyjen eläkkeiden määrien summa on pienempi kuin naiselle kuuluvien eläkkeiden summa.
- 18 Nyt käsiteltävässä asiassa ei tule esiin mitään eläkkeen lisien päällekkäisyyttä ja yhteensopivuutta koskevaa ongelmaa vaan ainoastaan miehen oikeus eläkkeen lisään, koska asetetaan edellytyksiä, joita mies ei täytä eikä niitä edellytetä naisilta, jotta he voisivat saada lisän.
- 19 Vaikuttaa kuitenkin merkitykselliseltä, että laissa vahvistetaan nykyään, että lisää ei voida suorittaa molemmille vanhemmille, joten silloin kun molemmilla olisi siihen oikeus, valitaan aina pienemmän eläkkeen täydentäminen. Koska vastaavasti miesten ja naisten eläkkeiden välinen ero määritellään laissa siten, että sillä tarkoitetaan miesten ja naisten keskimääräisten eläkkeiden välistä eroa, olisi

pohdittava, riittäisikö laissa vahvistetun yhdenmukaistamisen tavoitteen (enintään 5 prosentin ero) saavuttamiseksi se, että riidanalainen eläkkeen lisä myönnetään ainoastaan määrältään pienemmille eläkkeille vanhemman sukupuolesta riippumatta.

- 20 On siis ratkaistava, voidaanko kyseisten edellytysten, joilla otetaan käyttöön ero eläkkeensaajan sukupuolen mukaan, katsoa sopivan yhteen miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen kanssa, kun otetaan huomioon, että ”tasa-arvon periaate ei estä pitämästä voimassa tai toteuttamasta toimenpiteitä, jotka tarjoavat erityisetuja aliedustettuna olevalle sukupuolelle” (perusoikeuskirjan 23 artikla). Lisäksi on epävarmaa, voitaisiinko näiden edellytysten katsoa merkitsevän poikkeusta direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan b alakohdassa vahvistetusta tasa-arvoisen kohtelun periaatteesta.